

ORIZONTUL

Revistă pentru știință și literatură.

VASILE E. MOLDOVAN.

Dela Brașov la București.

Despre Asociațiune și despre expoziție s'a scris atît de mult, încît ne dispensăm de a face o dare de seamă a celor petrecute la adunarea generală din Brașov, ori de a face o descriere amănunțită a călătoriei spre București și a expoziției cu singuraticile ei paviloane. Dați-ne voe să înșirăm cîteva impresii pe cît de fragmentare, pe atît de instructive. Ne vom nizu să luminăm singuraticile epizoade cu razele umorului, împrăștiind amintirea păturilor groase de ceață sură, ce plumburiu s'au așternut peste Tîmpa, și peste Brașov, și peste inimile multor membrii ai Asociațiunii în zilele adunării generale dela 20 Septembrie.

În ceața pătrunsă și nepătrunsă, ce o împrăștia cu puțină vervă nervosul comitet central, cînd își apăra unele poziții și dispoziții mai mult sau mai puțin istețe, — a fost un singur punct luminos: alegerea unanimă, primită cu o-

vații, a lui Octavian Goga, de secretar la Asociațiune.

D-l Dr. Sextil Pușcariu, care bătuse la porțile Asociațiunii atunci, cînd ele erau baricadate cu stîncile de gheață ale intereselor puțin respectabile, de clică, — a știut acum să salute evenimentul acestei alegeri ca pe un răsărit de soare pe bolta viitorului nostru cultural.

Cînd ne gîndim însă, că acest răsărit ar fi întirziat mult încă, dacă la București nu se înființa »Muntele de pietate« și dacă Octavian Goga ar fi asaltat baricadele de interese cu armele împotrivrării pe față și nu i-ar fi venit într'ajutor micul Himen, care, răspîndind drăgostoasa-i căldură, să topească acele stînci rezistente de gheață, — ne cuprinde presiunțul multor greutăți, ce vor întîmpina nizuințele de a elibera Astra, frumosul nostru luceafăr cultural, din gura vîrcolacului de clicării, care vrea să-l înghită.

Comitetul central, care n'avea dreptate, s'a luat la hartă cu D-l Arsenie Vlaicu, care avea dreptate, cînd a excepționat procedura comitetului, care, fără știrea viceprezidentului, a creat un post nou de secretar, secretar II, coordonat secretarului I, care să nu se întregească însă prin adunarea generală, ci prin grația mulcomului șef al tuturor sufărilor din Sibiiu.

Acela care în viitor va bate la porțile Asociațiunii, dorind să ocupe postul de secretar II, să nu întîmpine putința de a intra cu ajutorul nepărtinitor al adunării generale, ci dela poarta măritului nostru Luceafăr cultural să fie îndrumat spre antișambra directoratului dela »Albina«, unde dintr'un zimbet sau un trămurat de sprînceană, ca din semne mistice să se lumineze, întru cît ar fi el vrednic să treacă pragul

Asociațiunei. Nu se va publica concurs pentru acest post, nu va ști nime despre el, ci într-o bună dimineață vor afla în lung și'n latul țării, că un concurent vrednic și cu nume a fost oprit la baricadele de clică, dar, că din întinericul necunoscutului s'a ivit un Făt providențial, care a fost destul de isteț să treacă prin tunelul bine cunoscut, care duce prin auțișambra dela Albina la postul de secretar II. la «Asociațiune».

Apoi fie și așa, pentrucă mai mult resenz nu va produce, decît alegerea unui Diaconovich de membru onorar al Asociațiunei, ajuns ca Pilat în Credeu, alătura cu bărbați ca Ilarion Pușcariu și Emanuil Ungureanu.

Ca mine-poimîne vom vedea între stelele de onoare ale Asociațiunei și pe Krafft, librarul, iar de aici nu-i decît un pas până la madam Sift.

Cînd Carol I. a aflat de bine să decoreze pe sfirmarii cei cu Enciclopedia — cum ar putea stăpînitorul atotputernic dela Sibiiu să nu-și arate și el într'un feliu sau altul mulțumirea lui?

La asta nu s'ar fi opus nici chiar Arsenie Vlaicu, cu toată convingerea lui contrară, pentrucă atunci, cînd s'a votat la chestia secretarului II. asupra propunerii lui drepte și a propunerii escepționabile a comitetului, s'a convins D-Sa, că sunt puțini oamenii, cari să aibă curagiul opiniei. D-Sa a zimbit de sigur, cînd la votare a rămas singur singurel pe lîngă propunerea sa dreaptă, iar după adunare, în Groaveri se înbulziau la dînsul cu felicitările, acei ce nu se sinchiseau să spună, că și ei au fost de părerea D-Sale, dar »Ști D-ta... e greu... și nu voiam să conturbăm solmenitatea serbărilor«.

De dragul acestei solemnități a fost ales, deși cu puține aclamări, de membru onorar la Asociațiune acel ce prin renumită ospitalitate a Sibiienilor a știut să pună munți despărțitori de ghiață deasupra munților Carpați, cari ne despart de frații din Regat. — ~~Acei 330 de escursionişti, cari au plecat dela Asociațiunea din Braşov la Bucureşti, au simţit pe tot întinsul cîmpiilor româneşti răceala ce o răspîdeau aceşti munţi de ghiaţă, creaţi de acest membru onorar. ...Din Arad au plecat 83 de persoane să cerceteze espozitia şi au fost întâmpinaţi la hotare şi pe la staţiuni cu multă căldură, cu îmbrăţişări, cu urale, cu muzici militare, la Bucureşti la Constanţa, la Ploeşti şi la Sinaia, dar cei 330 de Ardeleni, cu insigniile Astei la butonieră, n'au fost împărtaşiţi nici de un »Bine aţi venit«.~~

Inzădar ieşia Partenie Cosma la fiecare staţie pe treptele vagonului, radios, dregîndu-şi glasul, înzădar îşi scoteau escursioniştii capul prin ferestrele vagoanelor, ca să audă cum primeşte Partenie Cosma omagiile ţării româneşti, — staţiunile erau pustii şi la Predeal, şi la Sinaia, şi la Ploeşti. Nemulţămirea se vedea pe feţele tuturor, dar mai ales pe faţa celor din Sibiu, obişnuiţi la omagii şi tămîeri, Deprimarea şi-a ajuns culmea în staţia dela Bucureşti, cînd pe peronul de altfel destul de împoporat al garei, de astă-dată gol ca prin minune, s'a ivit, »cel onorar« dela Asociaţiune, Dr. Diaconovich sîngur, sîngurel, cu faţa acră, ca să întîmpine pe escursioniştii Asociaţiunii, pe care o »ono-rează« dînsul.

Nu erau nici Ardelenii din Bucureşti, nici Dr. Istrati, nici presa, nici hamali, nici primarul Bucureştilor. Escursioniştii s'au răspîndit prin oraş, sbătîndu-se după quartire, pornind fiecare

de capul lui ca împrăștiati de vînt, adăpostindu-se după chipul și asămănarea cum au fost adăpostiți la Sibiu în anul trecut oaspeții din Țară, în cuartire scumpe, aflate cu greu, murdare și scumpe, culcîndu-se într'un pat cîte 4 domnișoare.

În gară n'a rămas, decît un singur dom care s'a așezat renitent pe un jamantan și nu voia să între în oraș, cu toate capacitările lui Diacovich, supărat fiind, că regele Carol n'a venit la gară întru întîmpinarea lui, deși dela Albina s'a fost trimis o înștiințare prietenească la palatul din București despre sosirea lui.

* *

La expoziție în București te surprinde deja portalul dela intrare. Șirul lung de paviloane, iar în față splendidul palat al artelor dă un tablou drăguț, care-ți rămîne întipărit în minte pentru viața întreagă.

Atîta gingășie, atîta gust, atîta căldură și atîta dovadă de o hărnicie roditoare te întîmpină la fiecare pas, încît inima unui Ardelean se cutrămură, și pleoapele lui se umezesc de lacrimi.

Intrînd în pavilionul instrucției publice, intrînd în pavilionul armatei, te cuprinde simțămîntul de fală, că faci și tu parte din neamul, care-și oglindează destoinicia și nizuințele lui spre cultură în aceste paviloane.

Dorobanțul de bronz, dela intrarea în pavilionul armatei, întruchipează toate gîndurile, toată nădejdea și toată mîndria ta; iar cuvintele gravate pe pedestalul de marmură neagră, pe care-i așezat acest dorobanț de bronz, cuprind în sine întreagă descrierea măiastră a expoziției întregi, cînd ca niște făclii uriașe cari luminează

văzduhul pe mii de veacuri înainte, îți grăesc cu glas de tunet încrederea poruncitoare a neamului în puterile proprii, că:

»Sunt și voi fi!«.

Cînd treci din pavilion în pavilion, dela industriei la monopoluri, dela pescării la agricultură, dela paviloanele streine la palatul artelor, dela castelul lui Țepeș Vodă la pavilionul Românilor din afară de regat, gîndirea ta e stăpînită deapururi și pretutindenii de cuvintele:

Sunt și voi fi!

Las altui condei chemarea să descrie în largi volume expoziția din București. Chemarea noastră, a celor ce ne pătrundem de dorul ca să vedem sculptate în inima fiecărui Român cuvintele aceste de încredere statornică în viitorul, care cum mării ne așteaptă, — facem apel la toți conducătorii dela noi, să facă tot ce le stă în putință, ca țărănimea și cărturarii să nu păcătuiască întrelăsînd prilejul de a se duce la expoziție, ca în sufletul țaranilor noștri să se aprindă sfîntă convingerea, că deși noi nu putem să zicem, că suntem, dar putem s'o zicem că: *vom fi!*

PIERDUT...

Un băiat bălan nimeri în fugă la casa popii. Preoteasa — tinăra și voinică — se juca cu copilul cel mai mititel în ogradă.

— Mă rog acasă-i domnu părinte?

— Acasă, da' de ce?

— Mă rog, îl caută un om.

Și băiatul urcă în grabă treptele, gifăind, oprindu-se, cu respirarea greoaie, în fața popii.

— Ce-i frățioare?

— Mă rog... un om... la casa satului... zice că vă cunoaște...

— Spune-i dragul meu, să poftească la noi.

— Că mă rog îi incuiat în vardă...

Preotul rămase cu privirea țintită la băiat.

— În vardă?... și cum îl chiamă?

Băiatul scoase o hîrtie mototolită și i-o întinse. Și în vreme ce preotul desfăcu hîrtia, isbi de odată cu pumnul în masă, cînd văzu iscălitura.

— Aaa!

— Bine băiete, vin îndată, spune-i că vin.

Și rămase adînc înduioșat, cu scrisoarea în mînă. Iși amintea, că mai zilele trecute, vorbind cu preoteasa, îi povestise de camerazii lui de școală, după fotografia, ce atîrna la masa lui de scris. »Ăsta-i preot acolo... celalalt e doctor... al treilea e avocat... doi muriseră... și unul singur, cel mai ager din clasă, decăzuse cu desăvîrșire: Andrei Vilovan. Auzise de mai nainte, că Andrei bea rachiul ordinar, că doarme la rîspîntia drumurilor, că-l văzuse cutare în Făgăraș lucrînd la cărămizi, că a fost pe urmă slugă la un

popă. I-a fost mers departe vestea slugii, care vorbea ungurește și nemțește așa de frumos... Nu-i venia să creadă la început — putea fi o greșală la mijloc — cînd însă povestitorii îi spuneau numele, el rămînea incremenit, neînțelegînd, pentru ce tovarășul lui de odată nu-și ascunde măcar decadența sub un nume fictiv. Era încredințat, că dacă l'ar întîlni vre-odată, i-ar vorbi la inimă și l'ar face iarăș om. Era abia de 28 ani și avea vreme să se reculeagă încă! Inima îi svîcnea cu putere, un cald fior îi trecu prin trup, la gîndul, că avea să abată pe un prietin iubit dela calea pierzării.

Spuse nevestii să-i pună un călcii de pîne și ceva slănină, luă o sticlă cu vin și plecă înspre primărie.

Nevasta primariului îl întimpină în curte, foarte surprinsă de venirea lui.

— Vai de mine, domnule părinte, doar nu v'o spus ceva mișelul de copil... i-am zis doar să-și ție gura... ce rușine!

— Nici o rușine, doamnă birăiță, omul acela mi-a fost prietin și e din familie bună. Trebuie să ne aducem aminte de prietini și cînd sunt în năcaz! Unde e?

— Aici, mă rog, în vardă... dar să poftiți în cancelarie, îl aduc eu acolo, vai Doamne, de unde să știm și noi, că ți-e cunoscut, credeam, că minte.

Preotul înzistă însă să-l vadă în carcer.

— Anico, adă o lumină, că va fi întuneric acolo... și să poftiți apoi în cancelarie, de vine birăul și află că băiatul a fost la D-ta, îl omoară...

Lacătul se deschise cu un scîrțait de rugină și preotul intră cu luminarea în mîină.

O căldură năbușitoare se răspindea din cuptorul, care apărea pe jumătate roșu, în penumbră.

Trei priciuri erau întinse pe padiment, în apropierea cuptorului. Prinso nerul, cu fruntea brobonată de sudoare, durmea în apropierea cuptorului, cu gura căscată. Hainele îi atîrnau în zdrențe, degetele îi ieșiau prin ghetete sparte

și cravata neagră dela gît nu se mai putea deosebi de cămașa murdară.

Il recunosc cu toate aceste.

— Servus Andrei, ai adurmit?

Prinsoenerul își deschise ochii, îl privi speriat, pe urmă sări drept în picioare:

— A, Vasile dragă, iartă că mă aflu așa, îmi pare bine, că ai venit... iartă că te primesc aici, dar am să-ți spun multe, foarte multe, o, de ai ști! Ian poștește, șezi.

Preotul șezu pe singurul scaun, ce era la îndemînă, privind într'una la prietenul din copilărie, care îi evita privirea cu dinadinsul.

Birăița intră iarăș.

— Zeu să poftiți în cancelarie, că de vă află aici bărbatu-meu, mă prăpădește!

Trecură în cancelarie.

Rămăși singuri, popa Vasile scoase mîncarea și vinul din buzunar și le puse pe masă.

— Uite Andrei, să îmbuci ceva, îi fi flămînd...

Chiar atunci nimeri și birăița spunînd, că aduce ceva de îmbucat, căci domnului îi va fi foame.

— *Mersi*, Doamnă, zise Andrei, nu mi-e foame, de-altcum Vasile a adus ceva...

Și birăița eși, cerîndu-și scuze.

Andrei începu să mănînce, mai rezervat la început, apoi cu o poftă, care creștea mereu, în vreme ce preotul îl privia neconținut, mirîndu-se, că-l află așa de puțin schimbat.

— Să-ți spun, — începu Andrei, cu gura plină. — Ce rușine a dat peste capul meu, Dumnezeuule! Ai fost în Brașov? Nu? Ei bine, eu discutam acolo politică cu cițiva oameni mai de seamă... Și cum sunt eu vehement, am riscat unele afirmări mai grave, și numai ce mă pomenesc că se ridică dela o altă masă căpitanul orașului și-mi spune: »D-le să mă urmezi, ești prinsoenerul meu«. Eu mă ridic, cer deslușiri, prietenii mei se împotrivesc, pe urmă n'am avut încătrău, a trebuit să-l urmez, și m'a spedit frate cu escorta — cu »șupa« — închipește-ți ce rușine, până a-

casă. Uite, ce mi-a scris în cartea de servițiu: országos csavargó, va să zică vagabond ordinar...

Și închinînd păhar după păhar, vagabondul tilcuieste mai departe povestea lui imaginară, în toate variațiile.

Vasile îl asculta în tăcere, clătînd din cînd în cînd din cap, fără să-i scape din vedere strălucirea stranie, care se măria în ochii prietene-său după fiecare păhar.

Eși întrun rînd afară, să trimită pe cineva zcasă, să-i mai aducă o sticlă. Și prin geamul fără pierdea, observă bine, din întunec, cum vagabondul, folosind ocazia, goli din trei-patru înghițituri zdravene restul beuturii.

Era mai comunicativ acum, evocîndu-și întîmplări de pe vremea copilăriei.

Preotul nu știa cum să înceapă. Cuvinte dulci și pătrunzătoare i-se înșirau în minte, cu cari avea să-și întoarcă prietenul dela drumul peirii, dar nu știa cum să înceapă.

Cînd, în sfîrșit, puse pe masă a doua sticlă, Andrei izbucni fîiă voie:

— Nu-mi mai da beutură... s'o fi trăsnet D-zeu de beutură, cînd am văzut-o mai întii...

Vasile își apropie scaunul și umplu păharele.

— Așa te vreu eu, dragă Andrei, să-mi spui tu mie năcazuile, ca unui prietin bun și să te întorci la calea cea dreaptă, pe care trebuie să mergem toți oamenii din lume.

— Eu nu știu cum sunt, replică vagabondul într'un tîrziu, vreau și eu să mă întorc, dar nu pot. Și-mi vine să-mi zdrobesc capul de părete, cînd mă gîndesc la tatăl meu, dar nu pot, nu pot... s'a isprăvit!

— Cum nu poți? Uite, să-ți spun, tatăl tău are a-vere așa de frumoasă, rămii tu acasă și muncește acolo, și nu te mai face de rușine, nici nu mai înduri mizerie.

— Mi-e rușine... tare mi-e rușine acasă, și aș vrea să scap de pandurii ăștia, numai să nu dau față cu tata... În urma urmii numai eu sunt de vină. După doi ani petrecuți la univertzitate, fără nici o ispravă, n'am mai dat pe acasă și m'am dus de a dreptul la un notar în cancelarie.

Mă hotărisem să muncesc, să mă fac om. Și atunci a dat nenorocirea peste mine. Pe zi ce mergea, auziam mai rău. O vijeitură ca de valuri înfuriate îmi clocotia în cap. Devenii timid și neîndeminatic, fiindu-mi teamă să nu-mi descopere șeful defectul. Și în viața asta chinuită munciam ca o vită numai să-mi câștig și eu pâinea. Când eram singur în cancelarie, îmi era ușor. Întrebam pe oameni de două-trei ori până înțelegeam pe deplin. Dar când era șeful de față, frica îmi măria defectul și făceam greșeli după greșeli, fără să îndrăsnesc să întreb a doua treia oară. Șeful se uita mirat la mine, clătina din cap, până ajunsese în sfârșit să înțeleagă.

Mi-a dat drumul cu vorbe frumoase, ce e drept, dar mi-a dat drumul. La ce m'ar fi și putut folosi de altcum? Am intrat la altul, la al treilea... la al nu știu citălea și toți mi-a dat drumul. M'am deprins așa la pribegie și nici nu știn cum am ajuns — la vinars. Mă pomeneam cite odată cu cițiva cruceri în buzunar. De mîncare nu-mi ajungeau. Cumpăram o felie de pâine și intram în crîsmă.. Cum rideau muncitorii ceialalți de hainele mele domnești și de cravata care îmi atirna în zdrențe... Și, înghițitură cu înghițitură simțiam un fior prin trup, o slăbie... nu mai mă gândiam la nimic... zimbiam la gândul nenorocirii mele, și mă pomeneam cîntînd pe după cap cu ceialalți muncitori... Am intrat apoi în rîndul lor, la zidiri, la pavat de strade, la lucruri de povară... Aici îmi era mai bine. căci peste zi îmi aveam lucrul meu, iar sara mă înțelegeam bine cu ei, căci sbierau cu toții, cînd închinam cu porțiile de rachiu... Dar nu puteam sta mult într'un loc... îmi ardea pămîntul sub picioare... o putere necunoscută mă mîna înainte, neconținut înainte... Da, frate, sunt un vagabond...

Preotul îl asculta înduioșat, neînțelegînd puterea acea tainică, care îl purta pe acest nenorocit prin toată lumea, ca pe un fulg ușor în bătaia vîntului.

Începu apoi să-i vorbească, cu toată căldura, rugîndu-l să meargă acasă, să rămînă lingă tatăl său, care era bătrîn acum.

Și vagabondul înduioșat îi făgăduie să se îndrepte, să stea acasă și să uite trecutul întunecos.

Vorbiau iarăși prietenește, ținându-se de mână, evocându-și anii fericiți de pe băncile școlii — nădăjduind să se întâlnească iarăși, mult mai veseli și mai fericiți.

Vagabondul își ștergea ochii umezi cu mîneca cămeșii, zdrențuită și murdară.

*

Cînd după două săptămîni Vasile se întîlni la oraș cu bătrînul, acesta îl salută cu un gest abătut.

— Și Andrei, ce-i cu Andrei?

Bătrînul își îndreptă spre el privirea ștearsă.

— A venit atunci acasă... Avea de toate și mă bucuram, că-l știu măcar lingă mine. O săptămînă s'a purtat ca o fată mare, apoi într'o bună dimineață, a dispărut...

Și adause cu un suspin:

— Știu, că n'am să-l mai văd!

Tăcură amîndoi.

Și gîndul lor mihnit își luă zborul pe urmele pribeagului fără căpătîi.

Probleme culturale.

Suntem un popor tinăr, zice-se, și dacă pă-rerea generală a învățaților nostri conglăsuește așa, urmează în mod natural și logic, că e de da-torința noastră a *scruta* până în *afundul lor* toate chestiile, cari pot să *agite mintea* și să *miște inima* unui popor plin de vigoare și în *deplină virginitate psihică*.

Nu-i vorbă, s'a făcut și se face mereu atît aici la noi, cît și dincolo în *Țara românească* pentru cultivarea claselor poporului nostru; dar să o *mărturisim sincer*, că aceasta s'a făcut mai mult pentru așa *poreclitele clase inteligente*. Nu tre-bue să mergem mai departe decît la societatea noastră culturală din această patrie și trebuie cu uimire să constatăm cît de puțin s'a făcut într'un *restimp destul de mare* pentru culti-varea acelor masse, pentru cari anume s'a în-ființat, după vorba înțeleaptă a marelui bărbat al națiunii și bisericei noastre: *Andrei Baron de Șaguna*.

Dar să sperăm, că lucrurile se vor în-drepta și e de datoria noastră, a generațiilor mai tinere să contribuim cu *obolul nostru su-fletesc*, ca toată *organizația Asociației să pri-*

mească o altă față. A ne căi nu e lucru bărbătesc, ci a ne concentra puterile și a face, ca și cele mai puternice cercuri să simțească suflarea vîntului rece, pornit cu scopul, ca să delătore de la conducere elementele, cari s'au dovedit netrebnice în cursul atîtor decenii.

Dar *nu* acesta e *scopul* scriselor mele, ci am atins această chestie, deoarece oare cum *taie* și ea în problemele, cu cari am avea să ne ocupăm.

Scopul meu este de a mă pogorî la păturile de jos ale poporului; a scormoni puțin *viața cea tainică*, și a căuta, și afla aici probleme de rezolvat, căci ori ce vom face, de nu vom începe zidirea de aici, zădarnică va rămînea toată munca noastră și zădarnice vor fi silințele noastre, ori cît de laudabile ar fi ele și ori cît de mare ar fi *zezul* nostru.

Patriotism și regim.

(Traducere.)

În mai multe rânduri am avut prilejul să exprim ideea, că patriotismul în vremile noastre e un simțămînt nenatural rațional și stricăcios, care dă naștere la o mare parte din relele de cari pătîmește omenirea, și că din motivul acesta acest simțămînt nu numai că nu trebuie nutrit cum se înțimplă aceasta pretutindenea, ci din potrivă trebuie oprit și nimicuit cu toate mijloacele ce stau la îndemîna oamenilor cu minte. Cu toate că e clar, că înarmările și războaiele pustiitoare, cari ruinează poporul își au obîrșia numai în sentimentul acesta, toate argumentele mele asupra immodernității și a pagubelor patriotismului au fost întimpinate cu tăcere și cu voia rău înțelese, sau au dat de aceeași curioasă obiecțiune, că numai patriotismul rău înțeles, șovinismul e stricăcios, pe cînd adevăratul patriotizm e un sentiment foarte sublim și moral, și cine-l condamnă nu lucră numai necuminte, ci săvîrșește chiar o crimă.

Nu ni-se spune, însă că ce avem să înțelegem sub un patriotizm bun și adevărat.

În locul acestei deslușiri auzim numai fraze umflete, sau apoi i-se adaugă noțiunii patriotizmului un element, care nu are nimic comun cu patriotizmul pe care-l cunoaștem noi și sub care suferim cu toții așa de greu. Se zice de obicei, că patriotizmul bun și adevărat stă în a-și dori pe sama poporului sau a statului propriu bunuri de acelea, cari nu împiedică fericirea altor popoare.

În o convorbire ce am avut-o nu de mult cu un englez asupra războiului din Transvaal am afirmat, că cauza

acestui război nu e lăcomia după averi cum se susține de obicei, ci e în patriotism, așa cum se manifestează el în dispoziția întregii societăți engleze.

Englezul nu m'a aprobat, ci a zis, că dacă de fapt așa e cum afirm eu, patriotismul de care sunt stăpîniți acum englezii, e un patriotism rău.

Patriotismul bun de care el e stăpînit constă din aceea, că concetățenii săi englezi să nu făptuiască nimica rău.

»Voiești D-ta, ca numai Englezii să facă bine?

»Acest bun îl doresc tuturor« răspunse el, și prin aceasta a dovedit, că bunurile adevărate, cele morale de știință și practice sunt de așa, încît ele se estind asupra tuturor oamenilor și cu dorința de a se dobîndi aceste pe seama numai a unui popor, nu numai că nu e patriotism, ci îl eschide direct.

Tot atît de puțin sunt patriotism, însușirile unui popor, pe cari le atribuie noțiunii patriotismului ceiațai apărători ai lui.

Particularitățile fiecărui popor — zic ei — formează condiția necesară a progresului omenesc așa, că patriotismul, care tinde la susținerea lor e un sentiment bun și folositor.

Nu e clar însă, că dacă particularitățile unui popor, datinele, credințele, limba lui au fost până acum o condiție necesară a vieții omenești, de acum încolo ele pun stavilă ideii înfrățirii popoarelor?

Susținerea și apărarea particularităților poporului rus, german, frances și englez au avut de urmare nu numai îngrîjirea de particularitățile maghiare, polone, irlandeze, ci și de cele ale bascilor, provensalilor, mordwilor etc. și astfel ele nu servesc apropierea și unitate oamenilor, ci duc spre o instrăinare și separare tot mai mare a lor.

El nu constă nici din particularitățile unei individualități etnice (aceasta e însușire și nu sentiment), ci e sentimentul pronunțat de a ținea la statul și neamul său propriu mai mult. decît la toate celelalte popoare și state,

și dorința de a procura poporului propriu cea mai adevărată bunăstare și putere chiar și pe contul altora.

Din toate aceste e evident, că patriotismul ca sentiment e rău și stricăcios, și ca doctrină e prostie, *pentru că dacă fiecare popor sau stat se socotește a fi mai bun ca celelalte, trebuie să fie cu toate într'o rătăcire barbară și distructivă.*

*

Defectuoșitatea și rătăcirea ideii de patriotism ar trebui să fie clare înaintea întregii lumi. Cu toate acestea, clasa cultă și savanții nu numai, că nu vor să vadă lucrul acesta, ci combat cu multă îndărătnicie și căldură ori ce indignitate în direcția aceasta și continuă a lăuda bunătața și sublimitatea acestui lucru.

Ce însemnă aceasta?

Eu am numai o explicație pentru fenomenul acesta curios: întreaga istorie a omenirii din timpurile cele mai vechi până în prezent poate fi privită ca evoluția conștiinței singuraticilor și a grupurilor dela idei de ordine mai inferioară, înspre idei tot mai înalte.

Întreg drumul bătut ni-l putem închipui ca o serie treptată și succesivă dela viața cea mai inferioară animalică până la cea mai înaltă, la care se poate ridica conștiința omenească într'un moment istoric dat.

Fiecare om, întocmai, ca și singuraticile grupuri omogene — popoarele și statele, se desvoaltă după aceste trepte de idei. O parte a omenirii merge înainte, o parte rămîne departe îndărăt, și a treia parte — și aceasta e în majoritate — merge pe calea de mijloc.

Toți însă se mișcă fără preget dela ideile mai inferioare la mai superioare. În fiecare moment dat atît singuraticul, cît și societățile stau în raport diferit față de cele trei trepte de idei între cari se învîrt.

Atît singuraticul, cît și societatea are unele idei învechite din trecut, la cari omenimea nu se mai poate întoarce, așa spre pildă în lumea noastră creștină ideile despre

canibalism, despre jaful general, despre răpirea femeilor etc. din cari abia o amintire de ne-a mai rămas. Sunt apoi idei de a prezentului, cari sunt altoite în oameni prin educație, prin pildă, și întreaga activitate a mediului social, precum sunt d. e. ideile proprietății, a constituției, a comerțului, a folosinței animalelor de casă etc.

Și sunt și idei de a viitorului dintre cari unele sunt aproape de realizare și silesc pe oameni la luptă și la schimbarea felului de trai de până acum, astfel d. e. e acum ideea eliberării muncitorilor, egalitatea femeilor, vegetarianismul etc., altele iară sunt ce-i drept cunoscute omenimii, însă încă nu au intrat în luptă cu formele de trai de până acum, astfel e ideea numită încă ideală a cassării puterii de stat, a comunismului, a unei religii universale, a înfrățirii generale a omenimii etc.

Fiecare om și fiecare societate, la fiecare treaptă de dezvoltare are îndărătul său amintirile învechite din trecut, în față idealurile viitorului, și stă totdeauna în lupta dintre ideile prezentului, cari încep a se învechi și dintre ideile viitorului, cari încep să intre în viață.

Dacă o idee, care în trecut a fost folositoare, ba chiar necesară, a devenit de prisos, după o luptă mai scurtă, ori mai lungă face loc unei idei noue, care mai de mult a fost ideal, dar acum a devenit o idee a prezentului.

Cite odată însă unii oameni, cari au cea mai mare influință în societate, au interes, ca o idee învechită deja să mai rămână la suprafață. Ideea învechită deși în contrast cu formele de viață schimbate continuă influința asupra oamenilor și a le conduce faptele lor.

O astfel de viețuire forțată a unei idei învechite găsim adese pe terenul religios.

Cauza e, că preoții, a căror poziție privilegiată e strâns legată de ideea învechită deja, se folosesc de puterea ce o au, a ținea pe oameni intenționat sub influința ideii învechite.

Același lucru din aceleași motive se întâmplă și în viața de stat în ceea ce privește ideea patriotismului, că pe aceasta se bazează fiecare stat.

Oamenii, cari au folosit din ideea aceasta ce nu mai are nici un înțeles și rost, produc o cultură în mod artificial.

O pot face mulțumită puterii de care dispun.

Intr'asta stă esplanarea contrastului dintre ideea învechită a patriotismului și dintre totalitatea ideilor, cari au trecut de prezent în conștiința lumii creștine.

*

Patriotismul, adică sentimentul iubirii ce se manifestează exclusiv față de un singur popor, și stat, sau în fine învățătura despre virtutea jertfii de sine, pentru apărarea celor slabi în contra volnicilor dușmanilor a putut să fie supremul ideal, într'un timp, când fiecare popor a crezut, că e un lucru drept a omorî și jeful copii unui alt popor, numai și numai spre a-și întări binele și puterea proprie.

Dar deja înainte de asta cu 2000 de ani au început supremii reprezentanți ai înțelepciunii omenesti a recunoaște ideea mai superioară a înfrățirii omenirii, care dominând tot mai mult peste conștiința oamenilor a îmbrăcat în timpul nostru cele mai varii forme.

Mulțumită înlesnirii mijloacelor de comunicație, a unității în industrie, comerț, în arte și în științe, oamenii de azi sunt așa de tare legați deolaltă, încît pericolul cuceririlor, omorurilor și a volnicilor din partea popoarelor vecine a dispărut desăvîrșit și toate popoarele (nu însă și guvernele) trăiesc azi în relații pacifice ajutîndu-se reciproc pe terenul comercial-politic, industrial și spiritual.

De aceea sentimentul învechit al patriotismului ca ceva de prisos și protivnic al înfrățirii popoarelor ar trebui să dispară cu încetul. Se întâmplă însă tocmai contrarul; nu numai că nu slăbește, ci din potrivă devine tot mai tare tot mai puternic.

Popoarele fără nici un motiv rațional în contrast cu conștiința și interesele lor simpatizează cu guvernele lor

cînd aceste cuceresc, iau în posesii și apără teritoare străine, ba se bucură chiar și se mîndresc cu ele.

Popoarele mici și oprimate, cari au ajuns sub dominația statelor mari — Poloniei, Irlandezii, Bremii, Finlandezii, Armenii — în urma reacțiunii dezvoltate față de patriotismul opresorilor, s'au infectat ele însăși de sentimentul nebun și stricăcios al patriotismului, încît toată activitatea lor e concentrată în direcția asta și în sfîrșit cu popoarele mai slabe ele tractează tot așa cum au tractat cu ele popoarele mai mari.

Asta vine de acolo, că clasele domnitoare, sub cari nu înțelegem numai guvernele și funcționarii lor, ci și clasele privilegiate în general: capitaliștii, jurnaliștii, cei mai mulți artiști și savanți, își susțin poziția lor excepțională numai sub scutul puterii de stat, care e susținut prin patriotism.

Avînd în mînile lor cele mai puternice mijloace spre a influența asupra poporului, cultivă neîncetat în popor sentimentele patriotice, cu atît mai virtos, cu cît aceste sunt mai recunoscute din partea puterii de stat.

Cu cît e un funcționar mai patriotic, cu atît face carieră mai splendidă, întocmai precum și militarii avansează mai bine în războiul care e provocat prin patriotism. Patriotismul și urmările lui, războiul aduc venite mari jurnaliștilor și celor mai mulți comercianți.

Fiecare publicist, învățător, profesor are o poziție cu atît mai solidă, cu cît predică mai mult patriotism.

Fiecare împărat, rege are cu atît mai multă glorie, cu cît e mai mare adict patriotismului.

În mînile clasei dominante e armata, banii, școala, religia și presa.

În școală profesorii aprind în elevi patriotismul prezentînd poporul propriu ca pe cel mai bun și cel mai drept.

În adulți se nutrește sentimentul acesta cu ajutorul teatrelor, sărbărilor, monumentelor și prin presa patriotică, mincinoasă.

Mai virtos însă se aprinde patriotismul prin săvârșirea de tot felul de nedreptăți și cruzimi față de popoarele străine, provocând la aceștia ură față de propriul popor, iar ura aceasta se folosește apoi spre a stîrni dușmănie la propriul popor. Aprinderea acestui grozav sentiment de patriotism s'a făcut într'o progresiune repede și și-a ajuns astan punctul de culminațiune.

Dr. V. M.

Cugetări.

Pentru ce se fac la noi atîtea încercări poetice?

În poezie poți învălul și lucruri mai ușoare, eventual prostii, pe cînd proza se judecă cu mult mai strict și ea nu-și poate permite licența aceea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oamenii de rînd vreau să-și arate superioritatea rîzînd de alții.

*

În chestii morale-religioase, lucrul de căpetenie e, că ce lege morală urmezi *de fapt*, și nu că de ce lege te ții, ori spui că te ții.

*

Religiunea încă trebuie tratată cu același criticizm ca și celelalte manifestări psihice.

V. M. M.

La autonomia bisericii române gr.-catolice.

I.

Intrebarea pururea deschisă a autonomiei bisericești gr.-cat. a unu popor de un milion și mai bine de suflete, earăși agită. In mesagiul de tron, cu care se deschid corpurile legiuitoare în anul 1906 în Ungaria, pe cum și în adresa legislatorilor, autonomia catolică încă e cuprinsă.

Deoarece nici în cuvintul regal, nici în echourile camerei și a senatorilor nu se amintește de o autonomie a parte, trebuie să conchidem că, autonomia catolică maghiară se va estinde și asupra catolicilor de rit resăritean, adecă acest organism nou, semilietarchic, va fi unitar și pentru ruteni, armeni și români.

Partidul așa zis al naționalităților din cameră în a sa adresă, a vindicat pe seama românilor catolici autonomie proprie. Din punct de vedere politic, e nostim cum vin deputații sîrbi și slovaci de cer autonomie separată pentru credincioșii români gr.-catolici, fără să reclame acest drept și pentru gr.-catolicii ruteni, cu cari sunt frați după sînge, ba slovaci sunt și frați de *cruce* cu rutenii, fiind ei catolici. Cumcă azi rutenii nu cer autonomie proprie, nu impoartă pe un partid curat politic, cum e al naționalităților din dietă. Și din acest act numai — dar mai sunt și altele la răvaș — se poate vedea destul de lămurit, că partidul naționalităților din parlamentul Ungariei, e mai mult partid național român, decît al naționalităților ungurene. Nu e mirare deci, că premierul Wekerle s'a declarat, că nu cunoaște programul deputaților naționali coaliți! Nu'l cunoaștem până azi nici noi naționalitățile. El e așa zicînd »*filius ante patrem*«.

E de relevat și aceea, că preoții romano-catolici, slovaci, membrii ai partidului naționalităților, încă au aderat, că pentru gr.-catolicii români să se dea autonomie deshilinită de a lor, a latino-catolicilor. Deci în punctul acesta ei se pun pe un tărîm contrar cu interesele, tradițiunea și aspirarea bisericii latino-catolice din patrie.

La I. congres autonom din 1870, ruteanul Dobránszky lupta încă alături cu retorul românilor Popfiu, întru a cîștiga autonomie națională, pentru credincioșii lor. Timpurile însă s'au schimbat, și cu ele s'au schimbat și oamenii, sau mai bine zis: vederile și așteptările unora! Sionul românesc azi nu are soț de arme în aceasta luptă, nedreaptă, cu privire la obiect și scop, și neegală, cu respect la măsura forțelor și mijloacelor.

Moțiunea partidului naționalităților nu a fost băgată în samă, drept ce deputatul Dr. Alexandru Vajda Voevod, român gr.-cat., în ședința din 10 Iulie a. c. pune în perspectivă reunirea cu biserica gr.-or. română, pentru cazul, că românii gr.-catolici vor fi contopiți în autonomia romano-catolicilor. Aceasta o mai spuse d-l Vajda cu cîțiva ani înainte și în ziarul »Tribuna« din Sibiu. Alt deputat, Dr. Iuliu Maniu, iurisconsultul archidiecezei Alba-Iulia Făgăraș, direct interpelează ministeriul, că de ce nu a luat în programul său de muncă autonomia bisericii gr.-cat. române. Omisiunea aceasta o cvalifică drept despoiare de drept. Atît guvernul, cît și dieta, relativ la această întrebare au tăcut, tăcerea peștelui.

În casa de sus au ședere și drept de glăsuire pentru durerile românilor ungureni, pe lîngă episcopii ortodoxi români, mai patru paznici ai sionului românesc, cei patru prelați gr.-catolici și apoi alți doi laici români. În ziua, cînd s'a cetit magnaților mesagiul de tron și cînd s'a desbătut respunsul lor, nu a zis nime o vorbă legănată pentru a întregi lacuna din programa stăpînitorilor.

Adevărat este, cumcă episcopatul gr.-cat. român, pe timpul cînd al II-lea congres autonom maghiar își ținea desbaterile sale, a trimis locurilor competente memorialul cuvenit, redactat de meșterul condeiului episcopal — epis-

copul Radu. Acest »veto« bărbătesc și-a făcut calea mînzului dela Caiafa la Ponțiu Pilat și dela Ana la Irod, fără să între cineva în examinarea lui meritorică. Chorul episcopal latin catolic pretextează, că e adresat primației, primatele la rîndul seu trage la îndoială competența instanței forului său. Adevărul însă stă la mijloc, că li recoare la toți factorii chemați, de stîncă argumentațiunelor prelaților români uniți.

E mare pagubă, că conceptul acestei remonstrațiuni nu se preconisează, ci zace în petto vulturului episcopal, ori că îl rișnesc cinii archivei diecezane de Lugoj. Ar servi de bună formulă — acest act păzit subt șapte pecete — pentru apologetii și canoniștii bisericei române gr.-catolice, acuma până încă nu e cauza încheată definitiv. De ce să nu stea și în cazul prezent maxima fiziologică, că mai mulți ochi mai mult văd! Cine s'ar încumeta a susține, că în acel script, relative perfect, nu s'ar mai putea adauge ceva, rotunzi altele etc. Ori ce ispravă omenească — încă tot se mai poate desăvîrși. Cunoscut acuma, eventual îmbunătățit, ar putea doară să aducă, pe lingă interesanța sa și îndestulirea curiozității obștei, încă și ceva folos real. Mai tîrziu, cînd vom sta în fața »fait accompli« chiar de se va și revela, biserica nu va mai avea dobîndă de el. Cel mult, va îmbogăți domeniul istoriei, și va fi îndreptător studiului și literaturii iuridice. De praesenti gaudet ecclesia! Dreptul și datorința de a apăra ierarchia, mai virtos laturea ei națională, nu e monopolul — sit venia verbo — unei caste. Mai adaugem apoi, că unde's doi dușmanul scade. În fine, că clerul inferior și poporul să poarte campania autonomiei izolat de archipăstorii săi, n'are rost. Lupta e grea și cu puține șanze de izbîndă și chiar în cazul cînd se purcede unitar și solidar. Până ce conducătorii nu »întind planul« de luptă, gregarii luptători încurcă, nu ajută.

De datorința deslegării chestiei autonome, până în prezent s'a achitat numai archidieceza Blajului. În sinodul seu de acuma trei ani, s'a făcut totul ce se putea face deocamdată în cauza aceasta și în cauza tot atit de capitală

a congruei. Sufraganele însă, necum să rezoalve aceste lucruri mari în sinoadele lor diecezane, dar nici în ședințele conzistoriale măcar nu s'au încumetat a delibera și formula definitiv drepturile și așteptările clerului și poporului și a le așterne acestea la locurile mai înalte. Tot ce s'a făcut până acum, se reduce la acel bagatel minimal, că s'au rugat »prea umilit« pentru înmulțirea »ajutoarelor« de stat. Intonez espresiunea »ajutoarelor«, căci ajutoare s'au propus și nu s'au pretins cu energie regularea și întregirea congruei formale. Apoi și cînd s'a cerut urcarea ajutoarelor rușinoase nu s'a inzistat, ca aceste sume să se dea în proporția sumei ce se asemează ca întregire de salariu ordinar preoțimei române gr.-or. ci s'a lăsat la bunăvoința ministeriului de culte, că acela din an în an să mărească ajutorul așa cum poate și vrea.

În privința retribuțiunii, clerul unit stă în anul 1905 așa, că i-se dă întregire până, cu venitele vechi, suma ajunge la 1100 Cor. pe cînd clerul frate gr.-or. deja și-a ajuns maximalul salariu regulat de 1600 cor. Să nu se scape din vedere afară de aceasta împrejurările, cumcă clerul gr.-or, se bucură de stole mari, are parochii populate, în tot locul are pămînturi, și venitele lor stolare și după pămînturi sunt computeate în actele de conscrierea congruei, de comitetele lor parochiale, pe cînd la gr.-catolici toate acestea prețuiri sunt făcute cu o strictețe de comisiunile mixte dela comitatele singurateice; ca să tăcem faptul, cumcă dela preoțimea unită se cere maturitate și absolutor academic, plus îndelnicirea cu rigoarea disciplinei seminariale, în curs de ani patru; în aceiași vreme candidatul ortodox, face trei ani de studiu teologic neacademic, și capătă întregire, decumva are examenul de pe clasa a VIII. Maturitatea nu e între condițiuni.

Episcopii gr.-catolici mai au cuvîntul a pretinde dela guvern ajutorarea clerului lor în măsură egală cu clerul gr.-or. și pentru motivul, că acum vr'o 6 ani ministrul de culte Wlassics a fost interpelat de deputatul Ugron în una din ședințele comisiunii pentru studiarea budgetului, că ce

va fi cu clerul catolic până la regularea congruei sale? Ministrul a spus, că din banii statului va întregi ajutorul clerului catolic în acea mărime, în care se dă congruă clerului acatolic. Mai adaugem aici, cumcă clerul oriental își capătă întregirea sa în 2 rate semestrale anticipative, pe cind uniții odată decurzive în luna lui Decemvre, deși ordinariatul îl capătă la Ianuarie. 10—11 luni fructifică acest capital în favorul preoțimei din centru, în băncile românești, cu știrea referenților din ministeriu. D-l Apponyi însă nu cred să aibă știre despre această manipulare arbitrară și păgubitoare pentru clerul avizat la milă.

Precum nu au muncit diecesele sufragane alătura cu archidieceasa, întru asigurarea autonomiei și a congruei, tot așa nu i-a stat într'ajutor nici în protestul proiectului de lege Berzeviczian, menit să ucidă sufletul românesc din școalele noastre elementare. Ba ce e mai mult, nu au remonstrat la guvern nici atunci, cind acela a dispus, cumcă religiunea să se propună în școalele statului (elementare și medii) în limba statului. Sub privința aceasta biserica gr.-or. română a întrecut toate așteptările poporenilor.

Probleme vitale, cum sunt limba, autonomia și dotarea, cu mult mai bine se pot rezolva în sinoade, unde archierul află scut și acoperire față de ingerințele străine, în ablegații univerzității clerului său. Ce bună ocaziune dau chestiile acestea să se convoace sinoadele și în diecezele de Oradea, Lugoș și Gherla, unde dela înființarea lor până în prezent numai un singur sinod s'a ținut la a. 1882. De congrese mixte după eparchii, ori universal metropolitan, cari s'au dovedit atât de salutare în biserica suroră, nici nu visăm încă.

(Va urma.)

Pimen.

Glose.

(Odinioară și acum). În zilele aceste am resfoit într'o carte veche apărută în 1795 la Lipsca cu titlul »Johann Hübners Staatsziehung und Conversationslexikon«.

Am fost curios să aflu, ce părere a avut neamțul acela despre noi Români. A trebuit să caut mult, până ce am dat de rubrica unde se tratează despre Români. E vorba de Muntenia de odinioară sau, cum o numește Hübner »Walachei«. Aici se zice între altele următoarele:

»Felul de trai și locuințele samănă cu cele turcești. Se simte mult lipsa de cunoașterea științelor și artelor, numai știința medicinei e obiectul ostenelelor lor; aceasta o studiază în Germania și Italia.

»Chiar și cele mai de lipsă meserii sunt neglijate din partea Valachilor, cari sunt leneși și foarte puțin dispuși față de tot ce pretinde sirguință și osteneală«.

Cam puțin măgulitor tablou despre Români de atunci. Că e adevărat, o știm din alte izvoare.

Și de fapt unele note ale individualității noastre etnice, cum sunt lenea, înstrăinarea de ori ce alte ocupațiuni, afară de agricultura și economia de vite, mai dăinuiesc și azi la poporul nostru, deși în măsură mai mică. Aceste sunt urmări atavice, întrate în sîngele nostru prin opresiunile de veacuri, la cari am fost espuși, prin munca de sclav, de robotaş.

Cu toate acestea mi-ar plăcea să se întimple minunea, ca neamțul Hübner să se scoale din morți și să vadă Valachia de azi. Văzînd progresul de astăzi, ce-l dovedește și expoziția din București, și-ar schimba de sigur părerea, precum și-au schimbat-o și nemții de astăzi.

Relativ la aceasta mi-a povestit un amic despre conversația dintre doi Germani din Frankfurt, dintre cari unul chiar atunci se întorcea dela expoziția din București.

Întrebat fiind despre expoziție, cum i-a plăcut, a zis cel care venia de acolo:

»E frumoasă. E drept că lipsesc încă unele lucruri în țara aceasta, dar vei vedea că Românii aceștia ne vor întrece. *Sie werden uns überflügeln.*«

Rămîne în buna chibzuială a fiecăruia, că aceasta e o exagerare sau e o profeție; dar atîta e fapt, că dela Hübner până la vizitatorul ăsta german, neamul românesc — *grație geniului său tinăr și puternic* — și-a asimilat putere și cultură multă eluțîndu-și prin aceasta o poziție respectabilă.

*

Din prilejul vorbirii de inaugurare a rectorului univertzității din Cluj, îmi vine aminte o scenă din revoluția franceză, pe care am cetit-o în geniala carte a lui Thomas Carlyle.

Scena se petrece în convent în anul 1793. La ordinea zilei e votarea asupra întrebărilor, că oare vinovat e Louis Capet de a fi conspirat în contra libertății franceze și dacă da, ce pedeapsă să i-se deee?

Girondiștii și toți patrioții mai moderați, așa numiții oameni ai ordinei, votează pentru incarcerare sau pentru expulzare, pe cînd Iacobinii cei mai neîmpăcați și mai sîngeroși sunt pentru moarte.

Între deputații conventului e și Philipp de Orleans, acest principe din sînge regal, care însă s'a dat cu totul în brațele sansculotismului, schimbîndu-și și numele aristocratic cu unul mai democratic: Philipp Égalité.

Cînd veni rîndul pe Égalité el vota fără ezitare pentru moarte. La auzul acestui cuvînt rostit din gura unui prinț regal, chiar și patriotizmul cel mai rabiât a dat din cap. »Un murmur și un fior a trecut prin sala conventului« — zice Carlyle.

Iar la votarea următoare, cînd era vorba, că oare să nu se deee regelui o amîinare de trei zile cerută de apărători sau să se execute imediat, tot Égalité a votat în contra ori cărei amînări.

Deputatul, care a votat îndată după el și-a dat espresiunea indignării asupra acestui zel esagerat prin următoarele cuvinte:

»Unde Philipp zice nu, acolo din parte-mi zic da«.

Nota caracteristică a tuturor renegaților din toate vremile e *hiperzelul*.

Cel mai fanatic și mai intolerant perzecutător a celor de altă părere a fost pe vremea luptelor confesionale catolicul renegat dela protestantizm și invers.

În luptele dintre naționalități cei mai neîmpăcați, mai înverșunați sunt renegații.

Renegații încă sunt de două specii. De categoria primă se țin cei mai puțini și dacă poate fi vorba de astfel de oameni de vre-o simpatie — apoi cei mai simpatici sunt renegații, cari au trecut în tabăra contrară din convingere.

Categoria a doua, cea mai imorală și mai grețoasă, e a renegaților din poftă de câștig, a egoiștilor fără scrupuli și fără convingeri. La cei dinții radicalismul esagerat și intoleranța dușmănoasă față de cei din a căror tabără a desertat, se esplică prin frica ce o au, că doi tovarăși nu-i vor recunoaște de ai lor, că vor trage la îndoială sinceritatea sentimentelor lor de hominis novi.

La cei de categoria a doua, hiperzelul, intoleranța izvoresc din acelaș fond imoral și venal, care i-a făcut să treacă dintr'o tabără într'alta în vederea realizării mai sigure a patimilor lor lacome și egoiste.

Philipp Égalité a votat pentru moartea rudeniiilor sale detronate pe buze cu cuvintele »din inima și după conștiința mea«.

Murmurul și înfiorarea chiar și a celor mai înverșunați Iacobini și sansculioți la auzul acestei votări a fost un protest inconștiu a ultimului rest de cinste omenească, știind și simțind motivul ascuns al acestei votări, adecă speranța de a ocupa locul nefericitului Ludovic al XVI-lea.

*

Congresul național bisericesc conchemat, pe 1/14 Octomvre, va avea să se ocupe și cu chestia importantă a înființării unor noue episcopii. Am cetit memorandumul frunțașilor din Timișoara în cauza episcopiiilor reclamate de iei cu multă căldură și putere de convingere. pe noi ca Bslujitorii neamului, Univ linia primă, ne împoartă chestia numai din punct de vedere național și nu confesional.

În vremile grele politice în cari trăim, când politica contrară lucră conștientos și sistematic mai ales întru a împiedeca în desvoltare și a reduce inteligența română, pentruca poporul să fie lipsit de conducătorii săi naturali, înființarea ori căru post nou mai vîrtos a mai multora deodată rezervate pe sama fiilor poporului nostru, au însămnătate națională prin faptul, că prin ele se înmulțesc intelectualii români.

Prin gruparea unui număr conziderabil de asesori, casari, archivari etc. în jurul unui episcop român, se formează un focular puternic de cultură românească, care are o influință covîrșitoare asupra unui ținut întreg.

În cazuri de acestea nici în minte nu ne vine să zicem, că e vorbă de crearea de posturi grase de sinecure, de creșterea șanzelor pentru aspiranții după mitră etc.

Interesul național prîinde să lucrăm cu toții din puteri pentru înființarea nouelor episcopii. Dorim maturului corp de supremă legislație a bisericei ortodoxe minte luminată și putere, ca să le și poată înființa cît mai curînd.

Revista generală a dascălilor români.

Bărbați cu rîvna de înaintare pentru învățămîntul nostru național și-au frămîntat mereu mintea cu modalitatea, cum ar putea da dascălimii dela sate mai ales o revistă pedagogică, care e indispensabilă ca pînea cea de toate zilele.

În decursul timpului s'au și făcut încercări demne de această cauză sfîntă, cari toate s'au poticnit de indiferentismul fenomenal ce domnește față de presă peste tot la noi la Români. E destul să ne aducem aminte de: »Foaia Pedagogică« a mult regretatului profesor Dr. Daniil Barcianu a cărui individualitate puternică se reoglindează pe acele nemuritoare pagini.

E păcat de Dumnezeu, că s'a lăsat să se stingă fără vreme acel focalar de cultură. Dar s'a stîns, deoarece noi dascălii între împrejurările de astăzi nu putem abona reviste decît numai cu risicul de a ne trage bucățica dela gură. Alți cărturari apoi nu-și bat capul cu afaceri școlare, căci pot fi și fără asta aleși în dragă voie în congres, sinod, ba chiar și în senatul școlar mulțămîtă sistemului de astăzi. Ni-ar fi plăcut însă, că, dacă pe noi dascălii ne-a lovit așa de greu soarta, să vedem în șirul abonaților avocați, medici, proprietari, protopopi, vlădici etc. ca să treacă triumfătoare prin focul ispitelor și să avem astăzi o revistă de calibru european.

Am accentuat în mai multe rînduri, că la noi învățămîntul *nu formează o preocupățiune de frunte, ci numai a cincina roată la car.* Dacă la noi învățămîntul ar forma preocupățiune de frunte, atunci necondiționat, că nu am fi tot numai la cele 600 cor. salar dascălesc plătite în 100 de

rate și nu am fi 3000 de dascăli, cari ducem lupta cea mai aprigă cu întunerecul fără nici o revistă pedagogică.

De câte ori ne-am încercat să scoatem vr'o revistă pedagogică, nu numai că nu am fost spriginiți de corporațiunile noastre bis-școlare, ci am fost *boicotați și luați la goană*. Corporațiunile noastre bis-școlare nu s'au uitat nici când cu ochi buni la astfel de apariții; munca noastră a fost privită de *muncă de subminare, de muncă de sobol*, par'că noi am fi destinați să *dărîmăm turnul cutărei catedrale*.

Ei, așa nu mai merge Domnilor! Invățămîntul trebuie să formeze o preocupățiune de frunte în viața poporului nostru atît de înapoiat în cultură. Trebuie spălată odată rușinea, că noi dascălii români suntem cei mai rău salarizați de pe întreg rotogolul pămîntului. Trebuie date mijloacele să ne putem cultiva, să putem ținea pas cu dascălii altor popoare!

Timpul vînturătorilor de fraze goale a trecut, nouă, ne trebuiesc fapte. De promisiuni încă ne-am săturat. Dacă e vorba de jertfă pe altarul națiunii, jertfească toți dela opincă până la vîlădică. E și păcat de Dumnezeu, ca unii să se îmbuibe, iar ceilalți să înoate în cea mai neagră mizerie. Să se sălășluiască odată dreptatea lui Dumnezeu pe pămînt, care deopotrivă trimite razele de lumină peste bogat și peste sărac. Deosebirea de clasă, confesiuni încă trebuie să dispară, cînd e vorba de înălțarea neamului. Cine nu se solidarizează cu noi, e dușman nouă, iar cine e dușman nouă — *e dușmanul luminii!*

Revenind la obiect, trebuie să constatăm, că de un timp încoace s'a făcut multă vorbă pe lingă chestia înființării unei reviste pedagogice, pentru că dascălimea e convinsă, că acesta e mijlocul cel mai bun de a ne cultiva și de a ne apăra interesele, mai bun chiar și decît reuniunile cari încă sunt tot atîtea cetățui tari pentru noi.

Revistele pedagogice au avantajul, că apar mai des, deci pun oamenii în legătură mai apropiată unii cu alții; se răspîndesc în cercuri mai largi și ideile și aspirațiunile noastre se fac astfel cunoscute și altor clase. Și apoi să

nu uităm, că o individualitate se poate mai bine valora pe calea publicității, pentru că nu toți cei ce au cap își pot exprima ideile cu graiul cu acelaș succes ca și cu condeiul. Și e foarte natural așa. — Un dascăl infundat în creerii munților, lipsit de mediul social, pe lângă tot talentul nu poate să devină orator; pedagog bun, scriitor bun, însă poate să devină ori și care pe lângă studiu îndelungat din cărți și reviste de valoare, mijloace, cari între împrejurări favorabile și-le pot câștiga și cei dela sate ca și cei dela orașe.

După cele premerse nu credem să se afle suflare românească, care să nu simtă necesitatea unei reviste pedagogice la noi. Nu însă o revistă, care să fie cetită și abonată numai de dascăli, *ci de toată suflarea românească fără deosebire de confesiune*. Ne-ar plăcea apoi ca în fruntea acelei reviste să figureze numele celor mai mari dascăli de ai noștri: Dr. Șpan, Dr. Pipoș, Oniș, Ciura etc. După ei în falangă puternică profesori de toate gradele: In urma acestora dascăli binemeritați: Darius, Moldovan, Groșorean, Vuia etc.; iar la coadă noi sutele de dascăli, cari acum ne facem ucenicia în pedagogie.

În chipul acesta — și nu prin fraze strălucitoare am contribui cu mult mai bine la unitatea culturală a neamului românesc atit de mult trimbițată. Și mai pe sus de toate am dovedi, că la noi învățămîntul e o *preocupațiune de frunte*, generală; e baza pe care s'ar clădi viitorul falnic al neamului românesc!

Iosif Stanca.

NOI

TABLOUL CULTURAL.

(Urmare și fine.)

Iar dacă văd în colori întunecate tabloul vieții noastre culturale, nu pesimizmul meu e de vină. Nu sunt eu de vină, că după atîția ani de școală avem atîția analfabeți, iar între cei cu carte atît de puțini inteligenți. La noi cărturarii cetesc foarte puțin, iar poporul aproape nimic. Un neam de trei milioane, care-și vede mîntuirea culturală în Asociația noastră, nu se simte îndemnat sau nu-i în stare să o ridice Asociația asta la înălțimea ce i-se șade, nu o pricepe și nu o sprijinește; nu-i în stare acest popor să susțină un singur ziar, o singură revistă de dai-doamne, și toate ale lui tînjesc, vegetează, născînd impresia că ar fi nedemn, necopt și nedoritor de cultură.

În schimb Asociația și presa noastră rămîne la un nivel balcanic, de te cuprinde mila.

Nu doresc să înșir păcatele mărunte ale vieții noastre publice, păcatele singuraticelor instituții culturale, păcatele conzistoarelor noastre, păcatele intelectualilor din provincie și din oraș, păcatele tinerimei noastre, păcatele femeilor române. Somez însă pe cetitorii acestor șire, să pătrundă cu gîndul în conștiința proprie, să jertfească un ceas de liniște, pentru ca să observe toate celea ce se petrec și nu se petrec împrejurul lor. Vor vedea, că preotul și învățătorul nu se ridică cu gîndirea și intelectul lui mai pe sus de țăranul inteligent din comuna lor. Vor vedea, că tinerimea dela

facultăți se mulțamește cu studiarea celui mai strict necesar pentru examene. Vor vedea pe profesorul, medicul, avocatul dela oraș, care nu citește și nu se interesează de nimic, poate de soarta unei partii de preferanțe, și abia va afla la o mie unul, care să se ridice cu gândirea și concepția lui mai presus decât oamenii de duzină. Vor vedea, că la noi domnește o desorientare generală chiar și în ceia ce privește chestiile noastre zilnice de politică, de acțiune socială, culturală, de situația noastră economică; iar oameni europeni, cu concepții despre ideile mari ale lumii, despre frământările uriașe ale omenimei, despre problemele genului omenesc, în sinul căruia chiar în zilele de azi se petrece fierberea menită să nască noue legi, noue forme de viețuire, noue principii de morală întemeiate pe cinste și umanitate, — vor afla abia ici-colo, la un milion unul.

O gândire primitivă cualifică aproape întreaga noastră clasă »cultă«. Dacă ajungi în vre-o societate, ai trebuință de timp, până ce te orientezi, că despre ce să vorbești. Unii au oare cari informații de literatură, alții de politică, iar cei mai mulți, — nici una.

Abea în câteva locuri se citesc toate puținele noastre ziare și reviste, — în cele mai multe locuri n'afli decât o siugură gazetă. Cărți, — bibliotecă, — abia una la o mie. Toți sunt preocupați de măruntele lor chestii locale, — iar în ceea ce privește viața Românilor din celelalte provincii sunt atât de neorientați, încît te îngrozești. Durere, — așa se prezintă tabloul nostru cultural. Șters, — posomorît.

În presa noastră s'a relevat ca o adevărată minune, că poeziile lui Goga s'au vîndut în trei mii exemplare, — apărute în două ediții. Zece milioane de Români!

Cînd ne gîndim că o carte nemțească se vinde în 10.000 exemplare pe zi, — și ajunge 10. ediții, — că un roman de Zola se vinde în trei sute de mii de exemplare într'un singur an, — suntem nevoiți să asămănăm tabloul nostru cultural cu al unei seminții din Australia.

Cu ce nutremînt sufletesc se nutresc acei 10.000 preoți, cari fericesc poporul român, — acei 20.000 de învățători, — și acei vre-o 100.000 intelectuali??

Nu vă cuprinde cite odată jalea și presimțutul, că acest neam se apropie de începutul sfîrșitului său?

Acei advocați, cari cîștigă zece mii de floreni la an de pe spatele poporului, dar nu abonează un singur ziar și nu cumpără o singură carte românească, oare contribue la înfrumșețarea tabloului nostru cultural?

Are viață și îndreptățire la viață un popor de 10 milioane, care a lăsat să peară »Tribuna« din Sibiu pentru o amendă de 5 mii floreni, cînd, de pildă sibienii și brașovenii aranjează an de an baluri, cari costă cite trei mii de floreni.

Atunci, cînd cite un boier ~~din țară jertfește~~ cite 10 mii de lei ~~pentru o serată?~~ Atunci, cînd juvaerele cu cari se fudulesc femeile neamului nost reprezintă o valoare de 50 milioane? *

Să lăsăm frazele îndrăznețe, cari lingușesc nimicinia noastră culturală. Să lăsăm laudele proprii și să înțelegem, că toate svîrcolirile noastre rămîn sterpe, pînă ce neamul *nu cetește*.

Lupta pentru chestia noastră națională să o începem dela alfabet.

Numai așa și numai atunci vom izbîndi. ✓

*

Cîteva bănci românești, cîțiva bogătani și cîrmuitorii cîtorva fonduri pentru stipendii, m'au rugat să nu scriu »tabloul economic« precum am fost anunțat. Să nu-l scriu, din interese mai mari, naționale.

Să nu aple lumea despre boala ascunsă, care ne roade și pe cari cei mai mulți dintre noi nici nu o cunosc.

Le împlinesc dorința. N'am să scriu »tabloul economic«. Să-l scrie alții, că eu mi-am făcut deja destui dușmani cu sinceritatea mea.

Cu aceste inchei cele ce voiam să scriu despre »Noi«.

STEAUA

Mă 'ntrebi de ce adese în nopțile senine
Mă pierd mereu pe drumuri departe de ai mei?!
Te miri, că rostul lumii îl aflu numa 'n mine
Ba cerci să-mi furi odihna și să mi-o turburi vreii
Tu ceri, să rid cu tine de 'ntreagă creatura
Și mă îndemni, să plîng nefericirea ta;
Te sbați și nopți nu dormi cercînd, să-mi furi măsura
Cu care-mi măsur mintea și relele din ea.

Pustie întrebare, zadarnice 'ncercări!
Nu vreau s'aud de ele, nu vreau, să știu de voi.
Eu îmi petrec cu lumea, ce strălucește 'n zări,
Cu steaua nemînjită cu chipuri de noroi.
Ea-i faclă sorții mele, ea 'nșiră firul ei
Și 'n șopote domoale îmi spune basme alese
Din lumile de stele, ce scapără scintei:
E vecinica poveste a firii nențelese.

Nu mă 'ntrebați, ce rost își are ea în lume,
Că dacă ați pricepe-o s'ar cufunda 'n abis
D'ați ști, că 'n ea s'ascunde un chip, ce poartă nume
De om: ea s'ar preface 'n umbra unui nemernic vis.
Lăsați-o așa, să ardă, să tremure în zare
Incununată vecinic de raze argintii,
Că pare un far aprins, ce stă pe țârm de mare
Și varsă întărire în suflete pustii. —

V. Nițescu.

La istoria limbii române bănăţene vechi.

Palia Orăştiei 1582.

— Cercetări filologice. —

AL III-LEA COMUNICAT

Fonologia Paliei.

Măcar că palia întrece în ori şi ce privinţă toate lucrările anterioare şi posteritoare şieşi până la biblia de Bucureşti 1688, totuşi se înţelege de sine, că trebuie să poarte şi în adevăr şi poartă în tot cuprinsul său, timbrul limbajului timpului de atunci, cu toate frumseţele şi stîngăciile proprii ori cărui început, fie acela ori şi cît de nimerit. Limba paliei deci peste tot e limba publicaţiunilor sincronistice.

Condee dibace au studiat limba veacurilor apuse. Aici noi »atingem numai unele« din limbistica particulară a paliei, sau relevăm un minimal din multele puncte interesante ale limbei istorice bănăţene. Suntem numai un simplu amator şi diletant« în materie de filologie! Cu iniţiativa ce o dăm prin prezentele şiruri, voim numai să atragem atenţiunea şi să ocazionăm cercetările celor chieşti. Despre palia de subîntrebare, abia puţin de tot s'a înregistrat, o nimica toată, în istoria limbei şi literaturii noastre. Pentru operele lui Coressi s'a pierdut în abundenţă »oleum et opera«. Apostolul de Voroneţ încă şi-a aflat pe profetul său Sbiera. »Prima biblie naţională« până azi îşi caută pe preotul şi tilcitorul său, rătăcit pe la bisericile din Ardeal ori ascuns pe după catedrele din România liberă. Ne min-

găem cu credința, că cu cât se va tâlmăci mai târziu, cu atât se va înțelege mai bine și se va prețui mai mult ostenelele primilor literați bănățeni.

Grafia, paleografia și ortografia paliei. Tipărirea lasă mult de dorit. Literile se dă cu socoteală a fi cele core-siane, urite groase, uzate la psaltirea de Sassebeș din 1577. Urme de grafiă cu unul ori două caturi, adecă modul de a scrie litere peste olaltă, nu se observă în palie; după cum adeseori întimpinăm acest obicei în manuscrisele și în tipăriturile contimporane.

Alfabetul cirilic de fapt e mai acomodat a indica fonetica limbei române, și pe atunci »intrebuințarea a tot alfabetului cirilic era un semn de erudițiune«, zice regretatul Lambrior (la Ureche lit 42.) Alfabetul cirilic — chirilița, potcoave, cirlice — cu care e tipărită palia, constă, după cum bine e cunoscut, nu mai puțin, decit din 43 de slove. Palia noastră e vestită și pentru aceea, pentrucă e singurul monument limbistic în toată literatura română, carele a uzat de întreg alfabetul cirilic. Codicele de Voroneț, a întrebuințat numai 42 de litere; pisu=ps, aici e omis. (Romulus Ionascu, sisteme ortogrf. Bucur. 1894, pag. 11.)

Fixare și consecvență în întrebuințarea literilor cirilice, adecă sistem de ortografie nu întimpinăm în palie, măcar că și sub raportul acesta stă cu mult mai bine ca alte opere ale timpului de atunci. Deci unul și același sunet e marcat divers. Nu arareori se întâmplă, că un cuvînt chiar pe aceeași față a paliei e redat cu alte litere. Scrierea cu cirilice, abia peste o sută de ani mai târziu, fu puțin regulată, de mitropolitul Dosoftei, în sinaxariul său de Iași la 1683.

Precum limbagiul, așa și ortografia fu radical reformată și generalizată prin biblia lui Șerban la 1688. Deși mai târziu s'au făcut repetate încercări pentru simplificarea și stabilirea scrisorii cu cirilice, uniformizarea dorită nu s'a ajuns nici odată, cît timp limba ni-a uzat de haina pocită a cirilelor. Altcum nu e de mirat, că mai în grabă am abandonat tot sistemul grafiei vechi, de cît să fim ajuns la o formă unitară, cînd nici azi nu scriem într'o formă, măcar că au trecut o jumătate de veac la mijloc, de cînd uzăm de ușorul alfabet străbun și mulți factori se ostenesc pentru uniformizare.

Acuma, deoarece cei vechi nu fixau uniforme sunetele limbei în scrierile lor, apoi și atunci ca și acum, românimea nu pronunța pretutindenea în una și aceeași formă, și fo-

netica diverzelor regiuni nu putea fi cunoscută așa bine ca azi, lipsind aproape total scrierea, și comunicațiunea fiind foarte rară și greoaie, așa precum din alte scrieri combinate la olaltă nu putem staveri *neîndoios fonetica generală* a limbei istorice române, nu putem ști nici din palie, *modul preciz* al foneticei bănățene, adică nu putem ști bine cum rosteau, și cum suna graiul bănățenesc la finea secolului al XVI-lea. Cu atit mai puțin putem constata ceva în privința aceasta, cu cit e sigur, cumcă auctorii paliei nu au încercat a eterniza în lucrarea lor respicarea de acasă, ci din contră, cartea lor e textuată într'un stil literar istoric, universal românesc, binișor ferit de jargonul provinciei.

Să nu scăpăm din vedere nici aceia la ce mai nou ne avertizează un domn, că »filologii până în timpul cel mai nou au cetit greșit texturile cirilice, și așa la prescrierea lor cu caractere latine, nu au putut reproduce fonetica genuină a timpului«. Fonognomia și ortopia limbei noastre istorice până azi ne lipsește. Altfel la noi prima oară mitropolitul Moldovei Dosoftei se ostenește a da pe cit se poate cu scrisoare fonografia vie a graiului moldovean. Pentru bănățeni o face aceasta în prima jumătate a veacului al XVIII. Anonimus Lugosensis, în dictionarium valachico-latinum. Despre cest din urmă vom medita meritoric la locul seu. *BCU Cluj / Central University Library Cluj*

Din cele desfășurate e evident, cit de ingrată e latura fonetică din studiul limbisticii române. — Mai pune încă, că fonetizmului nostru tradițional urmat de Hajdeu, Tiktin, Sbiera, Lambrior etc. acum doi ani i-a declarat război, pe moarte pe viață, un tiner slavist d-l Dr. Ilie Barbulescu, în opera sa voluminoasă »fonetica alfabetului cirilic« București 1904. Despre materia aceasta a mai discutat d-l Barbulescu într'un cadru mai modest, mai nainte cu citva timp, în limba slavă, la universitatea din Zagrabia, în formă de temă inaugurală, făcînd furoare între învățații limbelor slavone.

Cînd acuma te-a captivat acest om fenomenal, și te-ai hotărît să-i urmez reforma, grăbește, nu altul, fără o somitate ca N. Iorga și te oprește chiar la începutul căii zicînd despre noile vederi Barbuleștene că: »nu pot fi judecate destul de aspru, în ceia ce privește desordinea expunerii și caracterul ciudat al unor coniecturi, prin care autorul caută să apară ca un spirit original«. (Iorga lit. relig. 39.)

Interpuncțiunea paliei e nimerită și regulată. După fie care verset e pus punct. Dar e pus punct mai totdea-

una și acolo unde noi azi uzăm de virgulă. Virgula deci e mult mai arareori pusă ca punctul. Vezi comele în geneză c. I. v. 28 30. În epilog o aflăm de 5 ori. Semicolon nu obvine, cu atât mai tare prisosește colonul, gen. I, 2, 3, 31 etc. Semnul mirării se întrebuințează, deși adeseori și acolo, unde nu i-ar fi locul gen. XL. IX, 7, 16, 18, 32. În epilog obvine odată. Parenteza o aflăm îndată la început unde închide numerii arabici 1582. Apoi gen. I. 28 eată cum: »toat(e)«. Semnul despărțirii ocura d. e. gen. 49, 7 »că-i«, 25 »tătine-tău«, 26 »mari-s«. Semnul întrebării gen. 49, 9. Semnul gândirei gen. 49, 25.

Apostroful încă e folosit, gen. I, 4 »c'ar fi«, epilog »intr'una«. După punct și la începutul propoziției arareori se folosesc inițiale mari. Numele proprii se scriu cu litere mari la început, câte odată și cu inițială mică d. e. »pestișel, Iorgojului, ardelului«, epilog.

Înainte de a încheia cu grafia paliei, aflu a întona, că precum la alte tipărituri așa și la palia noastră, literile tipărite foarte samănă cu literile scrise. Ca și în altă pricină, așa și în aceasta, biblia lui Șerban este prima tipăritură (1688), în care literile tipărite încep a se deosebi bineșor de literile scrise cu mîna. Literile de tipar treptat fură micite, făcute ceva mai urite și îndesate unele în altele (Cnf. S. Pop la unirea bis. rom. Timișoara 1903, I. 41.)

Într'un articol următor vom mai discuta despre fonetica paliei, cercetînd în fugă vocalismul și consonantismul ei; apoi în vr'o 2—3 comunicate vom studia-o sub raportul morfologic și lexic, (formele gram., sintactice și vocabularul) și atunci vom trece la alte scrieri bănățene remarcabile; scrise înainte de a apărea pe scenă mării literați bănățeni. Iorgoviciu și Țichindeal.

Dr. Stefan Pop.

LITERATURA

* * *

»VITEJEȘTI«

e un volum de poezii scris de Sub-locot. N. Vulovici.

Dacă aș fi un om bogat, aș cumpăra toate poeziile ăstea și aș mai scoate vre-o câteva ediții. Și știți de ce? Li-aș da să le cetească fiecare soldat român și fiecare om din popor și pe linga asta aș ruga pe tot dascălul român, ba încă i-aș plăti, ca să esplice pe larg înțelesul lor fiecărui țăran tinăr și bătrîn din comuna sa.

Cred, că cu atît am spus destul. Cred, că fiecare poezie e închegarea aprinsului nostru dor... că fiecare cuvînt e chemarea viforoasă la scuturarea jugurilor și înălțarea gloriei...

»Răvașul flăcăilor dela 26 Rovine«, »Inainte«, »Crezul ostășesc«, »Cîntecul Dorobanților«, »Glasul Patriei«, »La arme«, »Freamătul Carpaților«, »Zece Maiu« sunt tot atîtea întruchipări ale celor mai aprinse și mai înalte sentimente, pe cari le nutrim în ziua de azi, sunt parcă concretizarea dorințelor noastre, pe cari le înțelegem, le vedem cu ochii și pe cari mintea noastră ar vrea să le vadă și ea aievea...

CĂLINDARUL POPORULUI«

pe anul 1907. Se prezintă bine. Are literatură bună pentru popor. Ne dă și câteva portrete. Portretele Metropoliților Șaguna și Mețianu, ale regelui Carol și reginei Elisabeta, portretul lui Dr. Mihail, președintele clubului naționalist din dieta Ungariei. »Francisc Kossuth în audiență la Maiestatea

Sa« putea rămânea pe chipurile târgoveților jidani; ne mai dă portretul poetului Goga, un tablou din revoluția rusească și altele.

Il recomandăm preoților și învățătorilor pentru a-l răspîndi printre popor.

Costă 40 fileri.

»INTĂIUL AJUTOR LA NENOROCIRI«

E o cărticică instructivă, scrisă de d-l Silviu Brânzeu.

Priceperea, cu care e scrisă, precum și stilul ușor, popular, în care e scrisă face, ca să fie apreciată de cetitor. Cunoștințele practice și detaliat schițate, precum și sfaturile potrivite, ce se dau, fac pentru țăran din cărticica asta un bun îndrumător în anumite cazuri de nenorociri.

Pe copertă văd scris »Prețul 30 fil.« ar fi mai bine, dacă prețul ăsta nu s'ar prea lua în socoteală față de țăran, pentru că țăranul nostru nu înțelege încă valoarea unei cărți și neînțelegînd valoarea nici prețul nu vrea să-l înțeleagă.

De altfel se știe — credem, că se știe — că Asociațiunea nu-i făcută, ca să se îmbogățească din creițărușii țăranului, ci menirea ei e să lumineze fără plată.

V. N.

DISCURSURI PARLAMENTARE

(29 Mai — 31 Iulie 1906) de Dr. Iuliu Maniu. Sunt tot atîtea studii conștiențioase despre împrejurările actuale politice. În chipul acesta discursurile aceste se pot și ceti cu mult folos. Se pot procura dela tipografia Seminariului Arhidieceșan din Blaj.

»A SZOCZIÁLIZMUS TÖRTÉNETE ÉS TANÍTÁSAI«.

de Dr. Paul Wolfner. Cuprinde într'un întreg bine rotunzit toate învățăturile socializmului și fazele prin cari a trecut acesta. În țara aceasta e poate unica carte, care te face cunoscut cu ideile evoluționate ale acestei mișcări culturale și sociale. Cred, că nu e nici un păcat, dacă și Românul umblă să cunoască ideile acestea și numai după aceia să le combată, eventual să le urmeze. Se poate procura cu 2 co-

roane dela: Az Atheneum irodalmi és nyomdai R. T. kiadása din Budapesta.

»VIATA ROMÂNEASCĂ«

nr. 7. e de un cuprins foarte variat ca și ceialalți numeri.

»BOGDAN DRAGOȘ«

dramă istorică inedită de Mihail Eminescu cu o precuvîntare de Iuliu Dragomirescu (Editura Librăriei Leon Alcalay, 1906. Prețul 1 leu.)

Din nesleitul izvor de poezie al lui Mihail Eminescu Bogdan Dragoș este una din cele mai puternice creațiuni. În această operă genialul poet se ridică une ori pe cele mai înalte piscuri ale poeziei române.

E o dramă istorică deși incompletă, editorii însă au păstrat în tocmai ordinea manuscrisului.

În această operă Eminescu unește puterea zguduitoare a fondului cu vibranta emoțiune a lirismului.

În tot cuprinsul ei se află pecetluit oleul poeziei celei mai curate. Atîta poezie nu întunecă însă acțiunea dramatică, desfășurată într'un cadru splendid de știință și de artă.

Atît cît ne-a lăsat în vraful său de manuscrise Eminescu a izbutit în de ajuns să intrupeză în artă caractere și figuri destul de precise: Bogdan Dragoș, Bogdana, Sas, Roman Bodei, copilul Bogdan, Ana, sunt figuri Shakesperiene, care, dacă așezate fiind pentru scenă se vor întregi, vor avea destulă forță și destul duh ca să poată sfrunta o potrivire cu cele mai desăvîrșite opere ale literaturii universale.

»REVISTA BISTRITELI«

apare în Bistriță. Costă pe an 8 coroane. Cuprins mai puțin, dar destul de interesant; cu deosebire articolele: O viață nouă.

»REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ«

nr. 2. Apare în Blaj avînd de redactor pe d-l Aurel Ciato. Sumarul acestui număr e: Dr. C. Maniu: Rostul activității noastre parlamentare. Ion Gorun: Din Faust de

Goethe. A. C.: Cronică politică. N. Marcu: Doina românească. Al. Ciura: O săptămână în Țară. I. Agirbiceanu: Moș Miron. Dafin: Credință. Dr. C. Maniu: Program politic și capabilitatea politică. Alco: Serenadă. Dr. V. Meruțiu: Omul și lumea. Alco: Iubire. A. Melin: Dela noi. X.: Religione și știință. Luca Rum: Cronica literară. Probleme. Diverse. Revista politică și literară. Redacțional. Costă pe an 10 cor.

»FAMILIA«

nr. 35. cu următorul cuprins: Suflot trudit, schiță de Petru Popa. Pe îngînatul dimineții, poezie de Emil Isac. Cartea vieții, cugetări de Carmen Sylva. În ispită, schiță de D. Ionescu Morel. Din păcatele noastre de Ioan Petra. Șervetele, sfaturi de Dr. E. Sterian. Reuniunea de cîntări din Sibiiu la București de N. P. Cronică și noutăți. Apare în fiecare Duminică, costă pe an 16 cor.

»DEȘTEPTAREA«

e o mică foaie socială-culturală din Brașov, care dă informațiuni foarte folositoare pentru cultura generelă. Costă 1 cor. la an și apare în fiecare săptămână.

»JUNIMEA LITERARĂ«

A apărut Nr. 10 anul III. Are următorul sumar: Vară (poezie) de Ana Conta-Chernbach. Ceva despre folosul limbelor clasice în școalele medii de Ion Ursu. — Incă's tînăr (poezie) de Leandru. — Femeilor române dela noi (poezie) de G. Rotariu-Rotică. — Coșbuc și Goga față de poporul român (urmare) de Aspasia Luția. — În zori de zi (poezie) de Leandru. — Familia lui Vasile Varnav (notiță istorică) de S. Fl. Marian. — Lacrămioare (poezie) de Orfeu. — Poeme în proză (trad. din Oscar Wilde) de L. M. — Cîntec de V. Loichiță. — Ion Gorun (studiu) de Liviu Marian. — Dări de samă de elv. — Notițe bibliografice de N.-r. — Poșta redacției. Redacția și administrația: Suceava (Bucovina) strada Sturza Nr. 655. Această revistă ce din ce în ce se îmbunește o recomandăm în atenția iubitorilor de literatură.

»APĂRAREA NAȚIONALĂ«

e o foaie mare redactată în Craiova cu deviza »Să ne apărăm moșia de străini«. Un merit al ei e, că îmbrățișează toată românimea. Apare pe săptămână odată, costă 8 coroane.

»MOLDOVA DE SUS«

Pe o hirtie nepretenzivă și într'un format micuț desvoaltă idei frumoase și însuflețitoare pentru apărarea românimii din nordul Moldovei; dar își aduce aminte și de noi.

Apare săptăminal și costă 7 cor.

»BUNUL ECONOM«

e revista pentru cele economice. Ii lipsește mult, dar ca să devie într'adevăr o revistă practică, e trebuință de pricepători și de — bani. Ar fi timpul, ca colaboratorii să fie plătiți pentru munca lor, care numai în chipul acesta se poate perfecționa.

CU Cluj / Central University Library Cluj
Mir.

Boabe.

Astăzi nu mai apare diavolul când îl chemi, fiindcă-i adânc închis în inima de femeie.

*

Căsătoria, în ori ce caz, e jertfirea unei fericiri. Noroc de cel ce face aceasta în schimbul uneia mai mari!

*

În fața ochilor sclipicioși de femei, toți hăbăucii devenim cleptomani!

*

Că în rai femeia se lăsase amăgită de șerpă, se răzbună, amăgind acuma ea pe bărbat.

*

Nevasta e un capital, ce aduce un singur percent: copii. —

*

Norocul e un schilav; nu ști veni de sine, trebuie adus.

*

Pericirea are ceva seamăn cu dumnezeirea: se găsește pretutindeni, și nicăiri nu o poți prinde.

*

Frica e simptomul egoizmului. Acela se teme într'una, care veșnic la sine cugetă, veșnic cu ființa lui se ocupă.

*

Când faptele omului sunt îndreptate de inimă, nu de minte, se ivește aceeași situație caraghioasă, ca și când femeia poruncește la casă, nu bărbatul.

*

Idealismul are un punct comun cu offica: e boală domnească.

*

Pe pământ noi trebuie să ne facem dreptate. D-zeu numai în ceea lume ne-o face.

S. C. D.

* * *

MOMENTE.

Çu deosebită plăcere înregistrăm, că în sfârșit se mișcă și învățătorimea. Prin presă cetim zilnic articoli și apeluri, cari mărturisesc, că mișcarea pornită nu va adormi, cum ar dori-o mulți să adoarmă. — E foarte bine. — Dar, în vremea de azi, — în vremea asocierilor, ar fi de trăbuință să-și închege și învățătorii o asociație independentă de superiorități, care să organizeze mișcarea. — Lupta va fi grea, mult mai grea de cum se crede. — Iar dacă învățătorimea va pierde lupta asta, — chestia lor se va îngropa pe vreme îndelungată.

Intru cât superiorii ar munci serios pentru îmbunătățirea sorții învățătorilor, — bine, — iar la caz contrar, — învățătorimea să-și îndrepte singură și energic soarta.

Opinia publică e cu dînșii, — asemenea și spriginul nelimitat al presei. — Dumnezeu le ajute!

*

Învățătorimea de limbă maghiară poartă luptă deasemenea pentru îmbunătățirea sorții învățătorilor. — Dar vestiții din cabinetul coaliționist doreau să le scoată ochii cu un bagatel. Credeau că vor îmbăta și învățătorimea cu apă rece, cum au îmbătat țara de ani de zile. Dar s'a săvârșit un fapt hotărîtor. Adunarea învățătorilor din Abauj-Torna a hotărît cu mare majoritate, că intră în partidul socialist, se organizează și pe viitor vor lucra să răspîndească deja din școală, învățăturile socialiste. — Partidul socialist are să mulțumească învingerea aceasta strălucită, stupizilor dela cîrmă, — cari poartă pe virful nasului interesele lor de exploatatori feudali și mai departe nu văd. Partidul socialist n'are acum altă dorință decît ca să rămînă coaliția multă vreme la putere, — de oarece astfel peste treizeci de ani, cu ajutorul învățătorilor, (până acum orbîți de mătreguna șovinizmului) vor avea învingere deplină în țara noastră nenorocită, ruinată de o bandă de nebuni.

*

La Comlăuș s'au pus țărani fanatizați, cu arme la marginea satului ca nu cumva să se aducă în satul lor cadavrul unui greco-catolic, — rămășițele pămîntești ale Dr-ului Maior din Lugoj.

Iar, cînd au venit jandarmii, au oprit cortegiul la ușa țintirului, ca să nu între preoții uniți în țintirul bisericii lor greco-orientale.

Doctorul Maior a fost înmormîntat cu jandarmi.

Lumea cultă s'a înfiorat de atîta prostie confesională. — O, Doamne, Doamne, — de ce vin cei dela Comlăuș să zugrăvească chiar dîșii tabloul nostru cultural?

De aici, oare mai iese mult pînă la nebunie!

Toți cei ce s'au dus dela noi la espoziția din București, s'au plîns că pe tot drumul n'au văzut reprezentată țărănimea din Țara românească. — Se zice, că țărănimea de acolo ar fi într'o stare atît de tristă, încît nici n'ar fi fost conzult să se arate lumii.

Acum înțelegem, de ce s'au strîmbat cîți-va domni din București de teamă că »Orizontul« v'a propovăduli idei socialiste. — N'au știut...

*

D-l Dimitrie Birăuțiu, culegător tipograf și șeful biroului de presă al partidului național român a știut să scape de trei procese ce le-a intentat procurorul, pentru agitație, — »Poporul Român« din Budapesta. Din acest incident D-l Dionisie Stoica, — unul dintre cunoscătorii misterelelor nu prea măgulitoare pentru Români, — misterele dela »Poporul Român«, — scrie în Tribuna unele și altele, din care rezultă, că Dl Birăuțiu s'a poticnit pe a treia normală deja, — pe cînd nu știa nici scrie nici celi — de-abinele. — Acest meșteșug l'ar fi învățat abea după ce a fost denumit de șef al presei partidului, silit fiind de împrejurarea că în unele afaceri nu-i destul să pui numai degetul pe crucea dinaintea numelui tău pe care l'a scris altul...

Rezultă din cele scrise de D-l Dionisie Stoica, că D-l Birăuțiu n'ar prea fi avînd alt merit decît o prietinie intimă și prielnică, cu un deputat de al nostru...

»Tribuna« ca organ orgolios, are și ea mai multe observări referitor la sistarea acestor procese.

Ne surprinde că se face atît zvon dintr'o chestie atît de bagatelă. — Se vorbește atît de mult, atunci, cînd comitetul național »nare nimic a spune«.

V. E. M.

